

EFOP-3.4.3-16-2016-00014

SZÉCHENYI 2020

DR. TELEGDY GERGELY

ÖRÖKLÉSI JOG ÁLTALÁNOS SZABÁLYOK
5. olvasólecke

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen készült az Európai Unió támogatásával.

Projekt azonosító: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

Szegedi Tudományegyetem
Cím: 6720 Szeged,
Dugonics tér 13.
www.u-szeged.hu
www.szechenyi2020.hu

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

SZÉCHENYI 2020

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

<p>Az olvasólecke tartalma:</p> <ul style="list-style-type: none">• A hagyaték• A hagyaték részét képezik• Nem képezi a hagyaték részét• Tanulmányozandó gyakorlat• Felhasznált és ajánlott irodalom	 <p>15-20 perc</p>
--	---

AZ ÖRÖKLÉSI JOG ALAPFOGALMAI II.

A HAGYATÉK

- **az örökhagyót halála pillanatában megillető polgári jogi jellegű egész vagyona (aktívák és passzívák), amelyekben a polgári jog szabályai szerint van helye jogutódlásnak.**
- **a hagyatéki leltárra** vonatkozó szabályokat részletesen lásd jelen tananyagegység 3. leckéjében
- **kardinális kérdés annak tisztázása**, hogy valamely vagyonelem, jog vagy kötelezettség a hagyaték részét képezi-e, hiszen az öröklés, mint polgári jogi jogutódlás csak a hagyatékba tartozó vagyon tekintetében következhet be
- **a hagyatékba nem tartozó** jogok és kötelezettségek **átszállása kívül esik az öröklés szabályain**, átszállásuk szabályait vagy a kötelmi jog, vagy egyéb például közjogi szabályok rednezik.
- a *hagyaték* lesz az örökös *öröksége*, *több örökös* esetében *örökrésze*.
- A hagyaték tiszta értékének meghatározását ld. Kötelesrész 3. lecke.

A HAGYATÉK RÉSZÉT KÉPEZIK

1. Polgári jogi vagyoni jellegű jogok

- Pl.:
 - ingatlan,
 - gazdasági társaságban, illetve szövetkezetben fennálló tagi (részvényesi) részesedés, kft. természetes személy tagjának üzletrésze
 - ingó vagyon, stb.
 - szerző vagyoni jogai (vö. a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény 9. §)

2. Polgári jogi vagyoni jellegű követelések

- Pl.:
 - zálogjog kifejezett rendelkezés hiányában,
 - fel nem vett nyugdíj (BH2010. 309.)
 - kölcsönszerződésből eredő jogok (BH2000. 119.)

3. Polgári jogi vagyoni jellegű kötelezettségei

- Pl.:
 - örökhagyó tartozásai
 - kölcsönszerződésből eredő kötelezettségek (BH2000. 119.)

NEM KÉPEZI A HAGYATÉK RÉSZÉT**1. Polgári jogi jellegű vagyoni jogok, amelyek kifejezetten az örökhagyó életére szólnak**

- Pl.:
 - haszonélvezeti jog,
 - tartásra, életjáradékra vonatkozó jog (BH2007. 9.)

2. Polgári jogi jellegű, de nem vagyoni jogok és kötelezettségek

- Pl.:
 - személyiségi jogok [vö. Ptk. 2:54. §],
 - szerző személyhez fűződő jogai → kegyeleti jog

3. Polgári jogi, de az öröklési jogviszonyon kívüli jogviszonyok

- Pl.:
 - haszonélvezeti jog gyakorlásának átengedésére kötött (bérleti) szerződés
 - életbiztosítási szerződés biztosítási összege (BH1985. 263.)
 - folyószámla-követelés, betéti szerződés, amelyre az örökhagyó halála esetére kedvezményezettet jelölt (BH2009. 49., BDT2008. 1898.)
 - takarékbetét, amely halál esetére tartalmaz kedvezményezettet (vö. a takarékbetétről szóló 1989. évi 2. tvr. 10. §)
 - Ha a hitelintézet az örökhagyó halála előtt nem terheli meg annak bankszámláját az elajándékozott pénzüsszeggel, a megajándékozottnak kötelmi jogi követelése keletkezik az örökösrel szemben az ajándék tulajdonjogának megszerzésére. (EBH2006. 1426.)

4. Nem polgári jogi jellegű jogok és kötelezettségek

- Pl.:
 - adómegfizetésre kötelezés (BH2012. 275.)
 - nyugdíjjogosultság [vö. a társadalombiztosítási nyugellátásról szóló 1997. évi LXXXI. törvény (Tny.) 83. § (1) bekezdés]
 - **DE!** a jogosult halála esetén a fel nem vett nyugellátást a vele közös háztartásban együtt élt házastárs, gyermek, unoka, szülő, nagyszülő és testvér egymást követő sorrendben, ezek hiányában az örökös veheti fel a halál napjától vagy a hagyatéki végzés jogerőssé válása napjától számított egy éven belül. [Tny. 83. § (2) bekezdés]
 - orvosi praxisjog [vö. az önálló orvosi tevékenységről szóló 2000. évi II. törvény 2. § (4)-(5) bekezdés]

- Ld. még Anka Tibor: Szokatlan vagyontárgyak a hagyatékban. Közjegyzők közlönye 2006/6. 3-12. o.

TANULMÁNYOZANDÓ GYAKORLAT:**BH2010. 309.**

Ha a külföldön élő nyugdíjas öregségi nyugdíjának folyósítását a jogosultsága fennállását bizonyító adategyeztető igazolás hiányában felfüggesztették, az örökösöket a jogosult által fel nem vett összeg illeti meg, amely az ellátásra való jogosultság utólagos igazolásának időpontjától legfeljebb öt évre visszamenőleg, a jogosult haláláig járó nyugdíjösszegnek felel meg.

BH2000. 119.

Az örökgyó által kötött kölcsönszerződésből eredő jogok és kötelezettségek egészükben szállnak át az örökösre az örökgyó halála esetén, ezért az örökös az eredeti kölcsönszerződésben kikötött kamatokkal tartozik késedelem esetén és terhelik az örökgyó által vállalt egyéb terhek.

A másodfokú bíróság helytállóan indult ki abból, hogy egy ember halálával hagyaték mint egész száll át az örökösre (Ptk. 598. §), aki a perbeli esetben az alperes. A hagyatékba beletartoznak az örökgyót megillető olyan jogok és kötelezettségek is, amelyek a polgári jog alapján másra átszállhatnak, vagyis amiben jogutódlás következhet be. Ilyen volt a perbeli kölcsönszerződés. A jogutódlás a perbeli esetben a törvény (Ptk. 598. §) erejénél fogva bekövetkezett, mert az adós halálával - a Ptk. 323. §-ának (1) bekezdése szerint - a szerződés nem szűnt meg, csak a kötelezetti oldalon alanyváltozás történt. Így külön megállapodás - új kölcsönszerződés - nélkül az alperes az édesapja által megkötött kölcsönszerződésnek alanya lett, és a fennálló tartozásért a hagyaték erejéig felelnie kellett. Ezt az alperes tudomásul vette, és maga is jelezte, hogy az örökgyónak ő a jogutódja, és vállalja a kölcsönszerződésben megjelölt havi részletek további fizetését. Összefoglalva tehát nem jött létre új kölcsönszerződés a felperes és az alperes között, hanem az öröklés folytán bekövetkezett alanyváltozással az eredeti szerződés fennmaradt. Ezért nem sértettek jogszabályt az eljáró bíróságok, amikor a kölcsönszerződésben írt ügyleti és késedelmi kamatok figyelembevételével fogadták el a felperes elszámolását.

BH2007. 9.

Az eltartott jogutóda az eltartott halála után nem indíthat pert a tartási szerződés megszüntetése iránt, még akkor sem, ha az eltartottnak szándékában állt a perindítás.

A tartási szerződés rendeltetése az, hogy ellenszolgáltatás fejében az eltartott létfenntartását, megfelelő eltartásához szükséges szolgáltatásokat biztosítsa - mindezekre figyelemmel célkötelem. Ha az eltartott meghal, ezzel a szerződés célját betöltötte, rendeltetése megszűnik. Ezért az 1959. évi IV. törvény (Ptk.) 586. §-ának (4) bekezdése akként rendelkezik, hogy a szerződés a jogosult haláláig áll fenn, ezért a jogviszonyban jogutódlásnak helye nincsen.

A jelen per tárgyát képező tartási szerződés megszüntetését az eltartott két jogutódja, az eltartott halála után kérte és felülvizsgálati kérelmüket is arra alapították, hogy a perben az eltartott valamennyi jogutódjának perbenállása nélkül hozott ítéleti döntés jogszabálysértő.

Egységes az ítélkezési gyakorlat abban, hogy a tartásra jogosult halála után csak kivételesen, akkor van helye jogutódlásnak és csak abban a körben, ha a tartásra jogosult lépett fel követeléssel peres úton. Ekkor - időközbeni halála miatt - a polgári per nem szűnik meg, hanem az örökös jogutódként felléphet (BH1995. 711. sz. jogeset, LB Pfv. V. 21. 378/1994.).

A jelen pert nem az eltartott indította meg, életében szóban, illetve írásban is kinyilvánított szándéka a perindítás tényét nem pótolja, ezért a felperesek jogutódi minőségben való fellépésének jogszabályi akadály volt.

Tévedtek ezért az eljáró bíróságok abban, hogy a kereset alapján a tartási szerződés megszüntetése iránti igény anyagi jogi feltételeit érdemben vizsgálták. A keresetet elutasító jogerős ítélet azonban a fenti eltérő indokból a kifejtettek alapján érdemben helytálló.

BH1985. 263.

I. Ha az életbiztosítási szerződés kedvezményezettjének a biztosított örökösét kell tekinteni, az örökös nem az örökösi, hanem kedvezményezett minőségénél fogva - vagyis közvetlenül az életbiztosítási szerződés alapján - tarthat igényt a biztosítási összegre. Ez az összeg nem tartozik a hagyatékhoz, így a hagyatéki hitelezők arra nem támaszthatnak igényt.

A Ptk. 560. §-ának (1) bekezdése szerint az életbiztosítási szerződésben kedvezményezett lehet

- a) a szerződésben megnevezett személy,
- b) a bemutatóra szóló kötvény birtokosa,
- c) a biztosított örököse, ha a kedvezményezettet a szerződésben nem jelölték meg, és bemutatóra szóló kötvényt sem állította ki.

A Legfelsőbb Bíróság a PK 412. számú állásfoglalással módosított PK 93. számú állásfoglalásban rámutatott arra, hogy ha a kedvezményezettnek a biztosított örökösét kell tekinteni, az örökösök nem az örökösi, hanem a törvény rendelkezésének megfelelően a kedvezményezett minőségükénél fogva - vagyis közvetlenül az életbiztosítási szerződés alapján - tarthatnak igényt a biztosítási összegre.

A biztosítási összeg tehát nem tartozik a hagyatékba, így a hagyatéki hitelezők arra nem támaszthatnak igényt.

BH2009. 49.

I. Nem tartozik a hagyatékhoz az a folyószámla-követelés, amelyre az örökhagyó halála esetére kedvezményezettet jelölt; ilyen rendelkezés a betéti szerződés fennállása alatt is tehető.

1. A felperes álláspontja szerint az örökhagyó 1997. november 26-ai elhalálozása esetére szóló rendelkezése lakossági folyószámlájáról végrendeletnek minősül, amely hagyatékát az alperesnek juttatta, a juttatás azonban az alperes közreműködése folytán érvénytelen.

A Ptk. 598. § értelmében az ember halálával hagyatéka, mint egész száll az örökösre.

A hagyaték az örökhagyóról a halála esetén átszálló vagyon összessége. Hagyaték hiányában öröklésnek nincs helye.

Az örökhagyó vagyona jogok és kötelezettségek összessége, ami lehet a hagyatékánál több, mert beletartoznak azok a jogok és kötelezettségek, amelyek nem szállnak át az örökhagyó halálával, amelyek pl. az örökhagyó személyéhez fűződnek, továbbá a személyéhez kapcsolódnak, mint a tartásdíj, életjáradékhoz való jog, hasznélvezeti jog stb., de lehet kevesebb, mint az öröklési szempontból figyelembe vehető vagyon (az osztályrabocsátás 619-622. §-ai, a kötelesrész 666-667. §-a számításánál figyelembe veendő vagyon).

Öröklés útján azok a vagyoni jogok és kötelezettségek szállhatnak át, amelyekben jogutódlásnak van helye, kivéve ha a polgári jog a jogutódlásról másként rendelkezik. Ezek körébe tartozik az életbiztosítási szerződés alapján járó biztosítási összeg, elhalálozási rendelkezés esetén vagy elhalálozási rendelkezéssel váltott takarékbetéti vagy kedvezményezetti megjelölést tartalmazó folyószámla-követelés.

Utóbbival kapcsolatban a többször módosított 1989. évi 2. tvr. 10. §-a a betételhelyezés sajátos formájaként lehetőséget ad a betét elhelyezőjének, hogy halála esetére meghatározhatja azt a személyt, akinek a betéti összeget vissza kell fizetni. E jogszabályi rendelkezés szerint a nagykorú betétes a takarékbetét elhelyezésekor úgy rendelkezhet, hogy elhalálozása esetén a takarékbetétet az általa megjelölt kedvezményezett részére kell visszafizetni. Az így elhelyezett takarékbetét nem tartozik a takarékbetétes hagyatékához, a kedvezményezett a takarékbetét felett a hagyatéki eljárás lefolytatásától függetlenül

rendelkezhet. Ez pedig olyan ingyenes juttatás, amely a betéti szerződés általános elemein kívül a betétet kezelő pénzügyintézetnek adott azt a megbízást tartalmazza, hogy a takarékbetétes halála esetén a kifizetést meghatározott személy részére teljesítse. Ugyanakkor a megbízás nem érinti a takarékbetétes szabad rendelkezési jogát a betéti összeg felett, mert a betétet bármikor megszüntetheti, más kedvezményezettet jelölhet, vagy az összegről nem a pénzügyintézetrel kötött szerződésben, hanem végintézkedésben rendelkezhet és azt a hagyaték tárgyává teheti. Ezt az álláspontot foglalta el a Legfelsőbb Bíróság a P. törv. II. 20.202/1988. szám alatti eseti döntésében is.

Az ítélkezési gyakorlat a betevőnek az általa elhelyezett összegre vonatkozó rendelkezését ingyenes juttatásnak, tartalma szerint ajándékozásnak tekinti (BH1978. 120., PJD VIII. 241. sz. jogeset) és ezt irányadónak tekinti az elhalálozási rendelkezéssel kötött számlaszerződések különböző típusaira is (P. törv. I. 21.022/1991., BH1992. 174., P. törv. II. 20.272/1991., BH1992. 26. sz. jogesetek).

Az ítélkezési gyakorlat szerint, bár az 1989. évi 2. tvr. 10. §-ának szóhasználata szerint elhalálozási rendelkezést a betétes a takarékbetét elhelyezésekor tehet, ez - kifejezett tiltó rendelkezés hiányában - nem zárja ki a már fennálló betét esetében sem kedvezményezett kijelölését. Erre a pénzügyintézetek gyakorlatában rendszeresen sor kerül. A takarékbetétes szabad rendelkezési jogát a betét felett ugyanis nem lehet korlátozni. Az 1989. évi 2. tvr. 10. §-a valójában a betétszerződésnek ehhez a formájához fűzi azt a jogkövetkezményt, hogy az így elhelyezett takarékbetét nem tartozik a takarékbetétes hagyatékához és ebből a szempontból annak nincs jelentősége, hogy a betétes a rendelkezést a takarékbetét elhelyezésekor vagy már a betéti szerződés fennállása alatt teszi meg (Pfv. V. 22.448/1996. sz. jogeset).

Az elhalálozás esetére 1997. november 26-án tett örökhagyói rendelkezés ezért nem minősül végrendeletnek, így a végrendeletre vonatkozó alakiságok megtartása és a közreműködés folytán előálló érvénytelenség szabályainak alkalmazása szóba sem kerülhet.

A folyószámlán elhelyezett pénzösszegre vonatkozó örökhagyói rendelkezés tartalmát tekintve ajándékozásnak minősül, amelyet az örökhagyó a jogszabályban biztosított módon és feltételekkel valósított meg és ebből következően az, mint ingyenes juttatás a Ptk. 666. § (1) bekezdés értelmében a kötelekrész alapjánál jöhet szóba (BH1978. 120. sz. jogeset).

BDT2008. 1898.

A bank részére adott, „Elhalálozás esetére rendelkezés” elnevezésű formanyomtatványon tett azon rendelkezés, melyben a számlatulajdonos halála esetére kedvezményezettet jelöl, a számlatulajdonos részéről a bank mint megbízott felé tett szerződéses nyilatkozat. Az ilyen rendelkezés végrendeletnek nem minősül.

téves az elsőfokú bíróságnak az a megállapítása, hogy az örökhagyó által 1997. november 26-án kiállított, a bank részére adott „Elhalálozás esetére rendelkezés” elnevezésű formanyomtatványon tett rendelkezés, melyben a folyószámlán lévő követelése kedvezményezettjeként az alperest jelölte meg, végrendelet lenne.

A végrendelet ugyanis olyan egyoldalú jogügylet, amelyben az örökhagyó halála esetére rendelkezik, azzal a feltétellel, hogy a juttatásban részesülő túlélje az örökhagyót [Ptk. 623. § (1) bek.]. Ezzel szemben az örökhagyó által 1997. november 26-án a bank részére adott rendelkezés olyan kétoldalú jogügylet, szerződés, melyben az örökhagyó arra adott megbízást a banknak, hogy a számláján lévő követelést a meghatározott feltétel bekövetkezése esetén - az örökhagyó halála után - az általa megjelölt kedvezményezettnek, az alperesnek fizesse ki.

Az örökhagyó és a bank megbízása alapján a bank a harmadik személy javára köteles volt teljesíteni az örökhagyó halálát követően.

A másodfokú bíróság a fentiek alapján megállapította, hogy az örökhagyó rendelkezése nem tekinthető végrendeletnek, így az elsőfokú bíróság ítéletének a végrendelet érvénytelenségével kapcsolatos téves jogi indokolását mellőzte.

Az örökhagyó nyilatkozatával kapcsolatban a másodfokú bíróság rámutatott arra is, hogy mivel ez a nyilatkozat az örökhagyó és a bank között kötött számlaszerződés keretében adott megbízás volt, a felperes mint az örökhagyó jogutóda, mint törvényes örökös, jogosult lett volna a szerződést megtámadni abban az esetben, ha álláspontja szerint a bank érvénytelen megbízás alapján eszközölt volna kifizetést az alperes részére. A felperes azonban a per folyamán úgy nyilatkozott, hogy az örökhagyó és a bank között kötött szerződés érvényességét nem vitatja. Eszerint pedig a bank érvényes szerződés alapján teljesített kifizetést az alperesnek, így a felperesnek - akivel az alperes sem öröklési, sem szerződéses kapcsolatba nem került - lényegében keresetösségi joga sem volt az alperessel szemben a folyószámláról jogszerűen kifizetett és felvett összeg kiadása iránt.

A jogvitával kapcsolatban a másodfokú bíróság kiemelőnek tartotta azt is, hogy a takarékbetét, illetve a folyószámla-követelés általában a hagyatékhoz tartozik, kivéve, ha a tulajdonos a betét elhelyezésekor kedvezményezettet jelöl meg (1989. évi 2. tvr. 10. §). A perbeli esetben az örökhagyó a folyószámla-követelés tekintetében kedvezményezettet jelölt és ekként a követelést kivonta a hagyatékából (BH1999. 324. és BH1992. 26.). A jogszabálynak az a kitétele pedig, amely arra utal, hogy a rendelkezést a betét elhelyezésekor kell megtenni, nem szűkíthető le úgy, hogy a számla tulajdonosát csak egyszer és csak az első betét elhelyezésekor illeti meg a rendelkezési jog. A BH1992. 174. eseti döntésben kifejtettek szerint a betéti összeggel a tulajdonos bármikor, korlátlan ideig rendelkezhet és ez a rendelkezési jog a kedvezményezett megjelölés tekintetében sem korlátozható egyszeri alkalomra.

EBH2006. 1426.

I. Nem szűnik meg a bankszámla-szerződés a számlatulajdonos halálával, az abból származó jogok és kötelezettségek az örökösre szállnak [1959. évi IV. törvény 323. § (2) bek., 529. § (1) bek., 598. §].

II. Ha a hitelintézet az örökhagyó halála előtt nem terheli meg annak bankszámláját az elajándékozott pénzüsszeggel, a megajándékozottnak kötelmi jogi követelése keletkezik az örökössel szemben az ajándék tulajdonjogának megszerzésére [1959. évi IV. törvény 117. § (2) bek., 598. §].

III. Amennyiben a hitelintézet a számlatulajdonos haláláról hitelt érdemlően értesül - kivéve, ha a szerződés másként rendelkezik - ezt követően már nem teljesítheti az örökhagyó által ajándék teljesítése céljából adott átutalási megbízását.

A II. r. alperes mint pénzüintézet és néhai Á. F. mint számlatulajdonos között a Ptk. 529. §-ának (1) bekezdése alapján megkötött bankszámla-szerződés folytán jött létre jogviszony. Helyesen indult ki a másodfokú bíróság abból, hogy a bankszámla-szerződés megszűnése - figyelemmel a Ptk. 323. §-ának (2) bekezdésére - nem következett be a számlatulajdonos halálával. A Ptk. 598. §-ának rendelkezése értelmében a néhai Á. F. számlatulajdonost megillető jogok és kötelezettségek a felperesre mint örökösre szálltak át, aki Á. F. jogutódjaként mint számlatulajdonos a bankszámla-szerződés alanyává vált. A bankszámla-szerződés alapján azonban a pénzüintézet nemcsak kezeli és nyilvántartja a számlatulajdonos pénzeszközeit, hanem azok terhére kifizetéseket és átutalásokat teljesít a számlatulajdonos megbízása alapján. A bankszámla-szerződés alapján létrejött jogviszony keretében tehát a Ptk. 474. §-a szerinti megbízási jogviszonyok is létrejönnek a számlatulajdonos és a hitelintézet között. Ezért a Ptk. megbízásra vonatkozó szabályai alapján kell elbírálni azt, hogy a perbeli átutalási megbízás megszűnése bekövetkezett-e Á. F. halálával. A Ptk. 481. §-ának b) pontja értelmében a szerződés a megbízás teljesítése nélkül is megszűnik, ha bármelyik fél meghal. A Ptk. 482. §-ának (1) bekezdése értelmében akkor

következik be a megbízás megszűnése, amikor a megbízott, a megbízó haláláról hitelt érdemlően tudomást szerez. A Ptk. 482. §-ának (2) bekezdése kimondja, hogy a megbízott ilyen esetben is köteles a megbízó érdekének védelmében mindaddig megtenni a halaszthatatlan intézkedéseket, amíg a megbízó jogutódja az ügy intézéséről gondoskodni nem képes.

Fentiekből kitűnően téves a másodfokú bíróságnak az az álláspontja, hogy a pénzügyintézetnek a megbízó haláláról való tudomásszerzéstől függetlenül teljesítenie kell azon átutalási megbízásokat, melyeket a számlatulajdonos még életében adott. A halálról való tudomásszerzés után - hacsak a szerződés másként nem rendelkezik - a pénzügyintézet csak a Ptk. 482. §-ának (2) bekezdése szerinti halaszthatatlan intézkedéseket köteles és jogosult megtenni, ilyenek azonban nyilvánvalóan nem minősül az ajándékozás címén való átutalásra vonatkozó megbízás. A II. r. alperes Üzletszabályzatának rendelkezéséből sem következik az, hogy a számlatulajdonos haláláról való tudomásszerzés után is teljesítenie kellene a még életében adott átutalási megbízásokat, sőt a fentebb írtakkal összhangban állóan az Üzletszabályzat 5.4.4. pontja akként rendelkezik, hogy a számlatulajdonos haláláról való hitelt érdemlő tudomásszerzés esetén a bankszámlát zárolt számlaként kell kezelni és a számlaegyenleg feletti rendelkezésre a továbbiakban csak a jogerős hagyatékadó végzésben megjelölt örökösök jogosultak.

Amennyiben 1999. május 31-én 8.53 órakor, azaz a perbeli megbízás teljesítésekor a II. r. alperesnek már hitelt érdemlően tudomása volt Á. F. haláláról és a megbízást ennek ellenére teljesítette, a szerződésszegés tényét meg kell állapítani. A másodfokú bíróság eltérő jogi álláspontja miatt azonban ebből a szempontból nem vizsgálta a szerződésszegés tényét, holott rendelkezésre álltak - az elsőfokú bíróság által széleskörűen lefolytatott bizonyítási eljárás alapján - az ehhez szükséges bizonyítékok. Nem értékelte a másodfokú bíróság az ezzel kapcsolatos tanúvallomásokat, okirati bizonyítékokat és a MATÁV által szolgáltatott adatokat sem az ügyben jelentős telefonhívások rögzítésével kapcsolatban. Ezek hiányában tévesnek és megalapozatlannak kell tehát tekinteni a másodfokú bíróságnak azt az álláspontját, hogy a II. r. alperes nem követett el szerződésszegést.

Megalapozatlanul indult ki a jogerős ítélet abból, hogy néhai Á. F. és az I. r. alperes között szóbeli ajándékozási szerződés jött létre, melyet néhai Á. F. teljesített azzal, hogy a II. r. alperesnek átutalási megbízást adott. A felperes mindvégig azt állította a per során, hogy szóbeli ajándékozási szerződés megkötésére nem került sor, vitatta, hogy az átutalási megbízás teljesítése megfelelt volna Á. F. akaratának, hogy a halála előtti napon ténylegesen benn járt volna a II. r. alperes fiókjában, és azt is, hogy az aláírásával ellátott átutalási megbízás még életében ténylegesen megérkezett volna a II. r. alpereshez. Tény, hogy az átutalás teljesítésére csak május 31-én - hétfői napon - tehát két nappal Á. F. halála után került sor, ami azt jelenti, hogy a halál pillanatában a perbeli pénzügyösszeg a hagyaték tárgyát képezte, mert a tulajdonjog átszállásához a Ptk. 117. §-ának (2) bekezdése értelmében a dolog átadására is szükség lett volna. Az I. r. alperesnek tehát a hivatkozott ajándékozási szerződés alapján csak kötelmi jogi jogcíme keletkezett az ajándék tárgya tulajdonjogának a megszerzésére. Az I. r. alperesnek kellett tehát bizonyítania azt, hogy a számlájára május 31-én, tehát a haláleset után átutalt 60 000 DEM-et jogalappal tartja birtokában, érvényes jogcím, ajándékozási szerződés alapján. Az I. r. alperes álláspontja szerint az ajándékozás tényét megfelelően alátámasztja, hogy Á. F. 1999. május 28-án az ajándékozás címén való átutalására megbízást adott a II. r. alperesnek, és emellett tanúvallomások tudják bizonyítani, hogy Á. F. nem volt jó viszonyban a leányával és végrendelkezni is kívánt az I. r. alperes javára.

BH2012. 275.

Az adómegfizetésre kötelezés közjogi, pénzügyi jogi rendelkezéseken, e tárgyban hozott közigazgatási határozaton alapul. Az adóhatóság nem hagyatéki hitelező, az adó megfizetéssel kapcsolatos eljárást a közjegyzői eljárást követően folytathatja le, és az örököszt az adójogi szabályok alapján kell köteleznie az adótartozás megfizetésére.

Az egyéni vállalkozásról szóló 1990. évi V. törvény 13. § (1) bekezdésének c) pontja értelmében megszűnik az egyéni vállalkozói tevékenység gyakorlásának joga, ha az egyéni vállalkozó meghal, kivéve, ha vállalkozói tevékenységét özvegye vagy örököse az egyéni vállalkozó nevében és javára folytatja. E szabályból következően az egyéni vállalkozó adóalanysága halálával megszűnik, kivéve, ha a vállalkozói tevékenységet az özvegye vagy örököse folytatja. Az egyéni vállalkozó adóalanynak tehát csak az előzőekben megjelölt természetes személyek lehetnek a jogutódai. Az örököse pedig nem minden esetben, hanem csak az előzőekben megjelölt törvényi feltételek fennállása esetén tekinthető jogutódnak. Jelen ügyben az elhunyt vállalkozónak nincs jogutódja, csak örököse, aki nem természetes személy, és nem is a keresettel támadott határozatok szerinti felperes, hanem a jogerős közjegyzői végzés értelmében a Magyar Állam.

A hagyaték az örökhagyó halála esetén átszálló vagyon összessége polgári jogi értelemben. Az öröklés polgári jogi jogutódlás, ebből következően öröklés útján is csak az szállhat át, ami a polgári jog alapján másra átszállhat, vagyis amiben jogutódlás következhet be. Ahhoz, hogy a jog vagy kötelezettség öröklés útján átszállhasson szükséges, hogy ezek polgári jogon alapuljanak, és vagyoni jellegűek legyenek. Ebből következik, hogy nem öröklés útján szállnak át azok a jogok, amelyek polgári jogiak ugyan, de nem vagyoniak (pl. személyhez fűződnek), illetve vagyoni jellegűek, de nem a polgári jogon alapulnak (pl.: nyugdíj, járadék stb.). Nem öröklés útján szállnak át - még ha vagyoni jellegűek is - a más, nem polgári jogszabályokon, így államjogi, államigazgatási jogszabályokon alapuló jogok és kötelezettségek. Mindazok a jogok és kötelezettségek tehát, amelyek nem polgári jogi jellegűek, nem az öröklési jog szabályai szerint szállnak át, hanem külön jogszabály (pl.: közjog, pénzügy jog) rendelkezései alapján.

Az örökös, mint mögöttes felelőst terhelő adótartozás a Kúria jogi álláspontja szerint nem magánjogi, hanem közjogi jogviszonyban keletkezik, ezért a halálozás nem változtatja meg a jogviszony jellegét közjogiról polgári jogira (2/2004. PJE határozat). Az adótartozást az adóhatóság nem polgári eljárásban, hanem kizárólag közjogi jogviszonyban, az erre irányuló adóigazgatási eljárásban, és az adójogi eljárási és anyagi jogi jogszabályi rendelkezéseknek megfelelően érvényesítheti. A Ptk. ugyanis csak a vagyoni és személyi viszonyokat szabályozza, mivel 1. § (1) bekezdése akként rendelkezik, hogy „Az e viszonyokat szabályozó más jogszabályokat - ha eltérően nem rendelkeznek - e törvénnyel összhangban, e törvény rendelkezéseire figyelemmel kell értelmezni”. Az Art. 1. § (1) bekezdése ugyanakkor kimondja, hogy az adózás rendjével kapcsolatos szabályokat - tehát az eljárásit és az anyagi jogit is - az Art. tartalmazza, hatálya - a 4. § (1) bekezdése értelmében - az adóval összefüggő törvényen alapuló kötelező befizetésre (adózásra) terjed ki. Az Art. 178. § 4. pontja értelmében pedig az adótartozás nem más, mint az esedékességkor meg nem fizetett adó.

Az örökös adófizetésre kötelezése tehát az örökös személyét és örökrészét megállapító jogerős közjegyzői határozatra figyelemmel meghozott adóhatósági határozaton, és az adójogi jogszabályi rendelkezéseken, azaz a közjogi, államigazgatási jogviszonyban hozott érdemi döntésen alapul. A Ptk. szabályai csak az örökös személyére, és az örökrész erejére nézve irányadók, ami a perbeli esetben a felek között nem volt, és a jogerős közjegyzői végzésre figyelemmel nem is lehetett vitatott.

Az adótartozás megfizetését az Art. alapján - a törvényi feltételek fennállása esetén - az adóhatóságnak határozattal kell megállapítania a következőkre figyelemmel: Az Art. 6. §-a értelmében adózó az a személy, akinek adókötelezettségét, adófizetési kötelezettségét adót, költségvetési támogatást megállapító törvény vagy az Art. írja elő. Az Art. 6. § (3) bekezdése értelmében a jogutód adózót megilletik mindazok a jogok, amelyek a jogelődöt megillették és teljesíti a jogelőd által nem teljesített kötelezettségeket is. (Jelen ügyben jogutódlás nem állapítható meg.)

Nem minősül adózónak az Art. 6. § (2) bekezdése értelmében a kizárólag adómegfizetésre kötelezett személy. A kizárólag adó megfizetésre kötelezett személy is gyakorolhatja a törvény szerint adózót megillető jogokat a vele szemben indult eljárás során.

Az Art. 35. § (2) bekezdés a) pontja értelmében adómegfizetésre kötelezett személynek minősül az adózó örököse is az „örökrésze erejéig”. Az Art. 35. § (2) bekezdésének a)-i) pontja több adó megfizetésre kötelezhető személyt is nevesít, tehát nemcsak az örökös, és a jogutódot, hanem pl.: a megajándékozottat, a gazdasági társaság helytálló köteles tagját, vezető tisztségviselőjét, a társasházi tulajdonos társakat, a szülői felügyeletet gyakorló szülőt stb., és mindegyikük esetében kógens (kötelezően alkalmazandó) szabályként írja elő, hogy milyen jogcímen és milyen körben kötelezhetők az adó megfizetésre. (Pl.: az örökös örökrésze erejéig, több örökös örökrészüik arányában, a megajándékozott az ajándék erejéig, a szülő az általa kezelt vagyon erejéig, a gazdasági társaság tagja a rá vonatkozó szabályok szerint stb.) Az Art. tehát speciális anyagi jogi szabályozást rögzít az adó megfizetésével kapcsolatos közjogi jogviszonyra nézve, nemcsak a 35. §-ban, hanem a 36. §-ban is.

Az Art. 131. § (1) bekezdése kimondja, hogy ha az adókötelezettség az adózó halála miatt szűnik meg, tehát pl. az egyéni vállalkozó elhalálása miatt - az adóhatóságnak - az adót határozattal kell megállapítani. Az Art. 131. § (3) bekezdése pedig akként rendelkezik, hogy az adózó halála esetén az adóhatóság az örökös - a személyéről történő tudomásszerzést követően - örökrésze arányában külön határozatban kötelezi az adózót terhelő tartozás megfizetésére, illetve rendelkezik az adózót megillető költségvetési támogatás, adó visszaigénylés, adó visszatérítés örökös részére örökrésze arányába történő kiutalásáról is. Kimondja azt is, hogy a tartozást a költségvetési támogatást, adó visszaigénylést, adó visszatérítést e külön határozat jogerőre emelkedésétől számított 30 napon belül kell megfizetni, illetve kiutalni, és az örökös részére kiutalandó összeget az örökös terhelő tartozás összegéig az adóhatóság visszatarthatja.

Az előzőekben ismertetett kógens, nyilvánvaló és világos eljárási és anyagi jogi szabályozásból egyértelműen következik, hogy az egyéni vállalkozó örököse jelen ügyben nem jogutódja az elhunyt vállalkozónak, ennél fogva az Art. 131. § (1) bekezdése szerinti - adó soron kívüli megállapítására irányuló - eljárásban nem kötelezhető, és nem is jogosult a megbízólevél aláírására, ennek az ügynek nem ügyfele, nem adóalanya. Az elhunyt adózó adójának megállapítása, és az adó megfizetésre kötelezhető örökös fizetésére kötelezése továbbá két külön eljárás az Art. értelmében. A Kúria egyébként korábban már több határozatában, köztük a BH2007. 278. számon közzétettben is rámutatott arra, hogy az adó megfizetésre kötelezhető személy az adózóval szembeni eljárásban nem ügyfél, és arra is, hogy mivel az adó megfizetésre kötelezhető személy nem minősül adózónak, az adózónak és az adó megfizetésre kötelezhető személynek a jogai és kötelezettségei sem azonosak. Az adózókat terhelő kötelezettségek közül az adó megfizetésre kötelezett személyre kizárólag az adófizetési kötelezettség vonatkozik az Art. 35. § (2) bekezdése által meghatározott körben, ezért az adózót megillető jogokat is kizárólag ennek megfelelően gyakorolhatja. Az adóigazgatási eljárásnak három szakasza van: az ellenőrzési, a hatósági határozathozatali eljárás és az adóvégrehajtás. Az adó megfizetésre kötelezés esetében az első szakasz hiányzik, a második és az ezt követő valósul meg. A hatósági határozathozatali eljárásban a származékos kötelezett akként gyakorolhatja az adózó számára biztosított jogokat, hogy a vele szemben indult eljárásban igénybe veszi a jogorvoslati eszközöket, és ennek keretében vitathatja az Art. 35. § (2) bekezdése szerinti feltételek fennállását.

Jelen ügyben az előzőekben nevesített jogszabályi rendelkezések nem kerültek betartásra. A soron kívüli adómegállapítással kapcsolatos megbízólevelet ugyanis a felperes írta alá, a jegyzőkönyvet ő vette át, és nem külön eljárásban, hanem egy eljárás keretében végezte el az adóhatóság a soron kívüli adó megállapítást, és az adótartozás megfizetésére kötelezést is. A felperes továbbá nem örökös, tehát nem a Magyar Állam, hanem annak csupán a képviselője, ennél fogva őt, illetve az elsőfokú határozatban megjelölt egy szervét, ahogyan arra a felperes is hivatkozott, tévesen kötelezte az adóhatóság a Magyar Állam helyett. (Az alperes által megjelölt PM r. a Magyar Állam képviselétéről rendelkezik. A Magyar Állam és a felperes, mint képviselője azonban egymástól vagyoni, számviteli és költségvetési téren is jól

elhatárolt az állami vagyronról szóló 2007. évi CVI. törvény és az 5/2008. (I. 22.) Korm., illetve 347/2010. (XII. 28.) Korm. rendeletek szabályai értelmében. A közjogi jogviszonyban tehát nem keverhető össze, illetve egymással nem helyettesíthető a Magyar Állam, illetve annak képviselője.)

Rámutat továbbá a Kúria arra is, hogy az Art. 35. § (2) bekezdésének a) pontja, 39. §-a, 131. § (3) bekezdése egyaránt fizetésre kötelezésről rendelkezik. A fizetés pedig forintban teljesítendő, és a fizetési kötelezettséget a pénzforgalmi számlával rendelkezőnek pénzforgalmi számlájáról átutalással, az ilyennel nem rendelkező adózónak pedig belföldi fizetési számlájáról történő átutalással vagy készpénz átutalási megbízással kell teljesítenie. Az Art. 43. § (1) bekezdése pedig kimondja, hogy az adóhatóság az adózó adókötelezettségét az adózó adószámláján tartja nyilván.

Az ismertetett adójogi, és Ptk.-hoz képest speciális, kógens - sui generis - szabályozásból az következik, hogy az adóhatóság nem vehet részt a hagyatéki eljárásban, nem tekinthető hagyatéki hitelezőnek, viszont a közjegyzői végzést az örökös személyét illetően irányadónak kell tekintenie, és az örökös örökrésze arányában kell az adótartozás megfizetésére köteleznie. Nincs továbbá jelentősége a hagyatéki vagyon tárgyainak, és az adóhatóságnak nem kell meghatározni azt sem, hogy az adótartozást mely vagyontárgyakból kell az örökösnek kiegyenlítenie, mivel az adóhatóság nem vizsgálhat tulajdoni, öröklési kérdéseket. Az adóhatóságot csak az örökös személyét és az örökrészt illetően köti a jogerős hagyatékátadó végzés, és az adó megfizetésére kötelezéssel kapcsolatos eljárást eleve a közjegyzői eljárást követően folytathatja le. (Rámutat a Kúria ugyanakkor arra is, hogy jelen ügyben egyébként sincs olyan bizonyított adat, mely a hagyaték tárgyát képező motorkerékpárra érvényesített opciós jog gyakorlására, vagy a jogerős hagyatékátadó végzés szerinti tartozástól eltérő póthagyatéki eljárásra vonatkozna.)

Az adófizetésre kötelezés kapcsán akkor, amikor a Ptk. szabályai alkalmazandók, az Art. kifejezetten szabályozza, egyéb esetben pedig - a közjogi jogviszonyra vonatkozó speciális, egyben kógens rendelkezéseiből következően - nem teszi lehetővé. (Megjegyzi a Kúria e körben azt is, hogy Ptk. 679. §-a sem jelenti azt, hogy a hitelező által pénzben követelt összeg konkrét tárgyra vonatkozó követelésé alakulna át. A hagyatéki hitelező ugyanis a hagyaték átszállása után is pénzben követelhet, és ha ezt az örökös nem teljesíti, akkor jogosult a hagyaték tárgyaiból kielégítést keresni, és ha ezek nincsenek az örökös birtokában, akkor az örökség erejéig az örökös egyéb vagyontárgyaiból kereshet kielégítést.)

A közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény 72. § (1) bekezdése értelmében a határozatnak - egyebek mellett - „a kötelezettség teljesítésének határnapját vagy határidejét és az önkéntes teljesítés elmaradásának jogkövetkezményeit, ide értve a fizetési kötelezettséget megállapító, döntésben a késedelmi pótlék-fizetési kötelezettségről és annak mértékéről szóló tájékoztatást” kell tartalmaznia. Nem kell tehát meghatározni az önkéntes teljesítés elmaradása esetén majd a jövőben foganatosításra kerülő végrehajtási cselekményeket, illetve ezek tárgyát, körét, típusát.

Hangsúlyozza a Kúria, hogy az adótartozás megfizetésére kötelező határozat végrehajtásával kapcsolatos szabályokat ugyancsak az Art. szabályozza, és a végrehajtásra vonatkozó rendelkezések felülvizsgálata - tehát az, hogy a jogerős határozattal előírt közjogi tartozás meg nem fizetése esetén miként került behajtásra - nem képezheti bírói felülvizsgálat tárgyát [Art. 143. § (1) bekezdése]. Az adótartozás végrehajtására vonatkozó szabályok ugyancsak speciális, és kógens szabályok, tehát nem azonosak a polgári jogi követelések behajtására irányadó szabályozással. A felperes és az elsőfokú bíróság sem tudott megjelölni olyan Art. szabályt, ami előírná, hogy az örökösnek a hagyaték tárgyaiból kellene kiegyenlítenie az adótartozását. Csak ettől eltérő speciális, előzőekben részletezett, kógens Art. szabályok vannak. Ezek értelmében pedig, ha az adó megfizetésre kötelezett önként nem teljesít, akkor következik a végrehajtás, amely során lefoglalásra kerülhetnek a hagyaték tárgyai is. Ha azonban a végrehajtás nem fedezi a tartozást, akkor az örökös örökrésze erejéig igenis felel az örökhagyó tartozásáért az Art. 150. § (1) bekezdése, a 155. § és a 156. § értelmében.

ELLENŐRZŐ KÉRDÉSEK:

1. Határozza meg a hagyaték fogalmát!
2. Mik tartoznak az öröknyagó hagyatékába?
3. Mondjon példát a hagyatékba nem tartozó vagyonelemekre!

FELHASZNÁLT ÉS AJÁNLOTT IRODALOM:

1. Vékás Lajos: Öröklés jog, Eötvös József Könyv- és Lapkiadó Bt., Budapest, 2014. I. rész
2. Vékás Lajos/Gárdos Péter (szerk.): Kommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez, Wolters Kluwer Kft., Budapest, 2019 Hetedik könyv I. rész (Vékás Lajos)
3. Wellmann György (szerk.): Polgári jog. Az új Ptk. magyarázata I/VI. Bevezető és záró rendelkezések - Az ember mint jogalany - Öröklési jog, HVG-Orac, Budapest, 2014. Hetedik könyv, Első rész (Orosz Árpád)
4. Osztovits András (szerk.): A Polgári törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja, Budapest, Opten Kft., 2014. Első rész (Fabó Tibor)
5. *A Polgári Törvénykönyv magyarázata, CompLex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft. Budapest, 2007., LI. fejezet (Sóth Lászlóné)*

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen készült az Európai Unió támogatásával.
Projekt azonosító: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE